

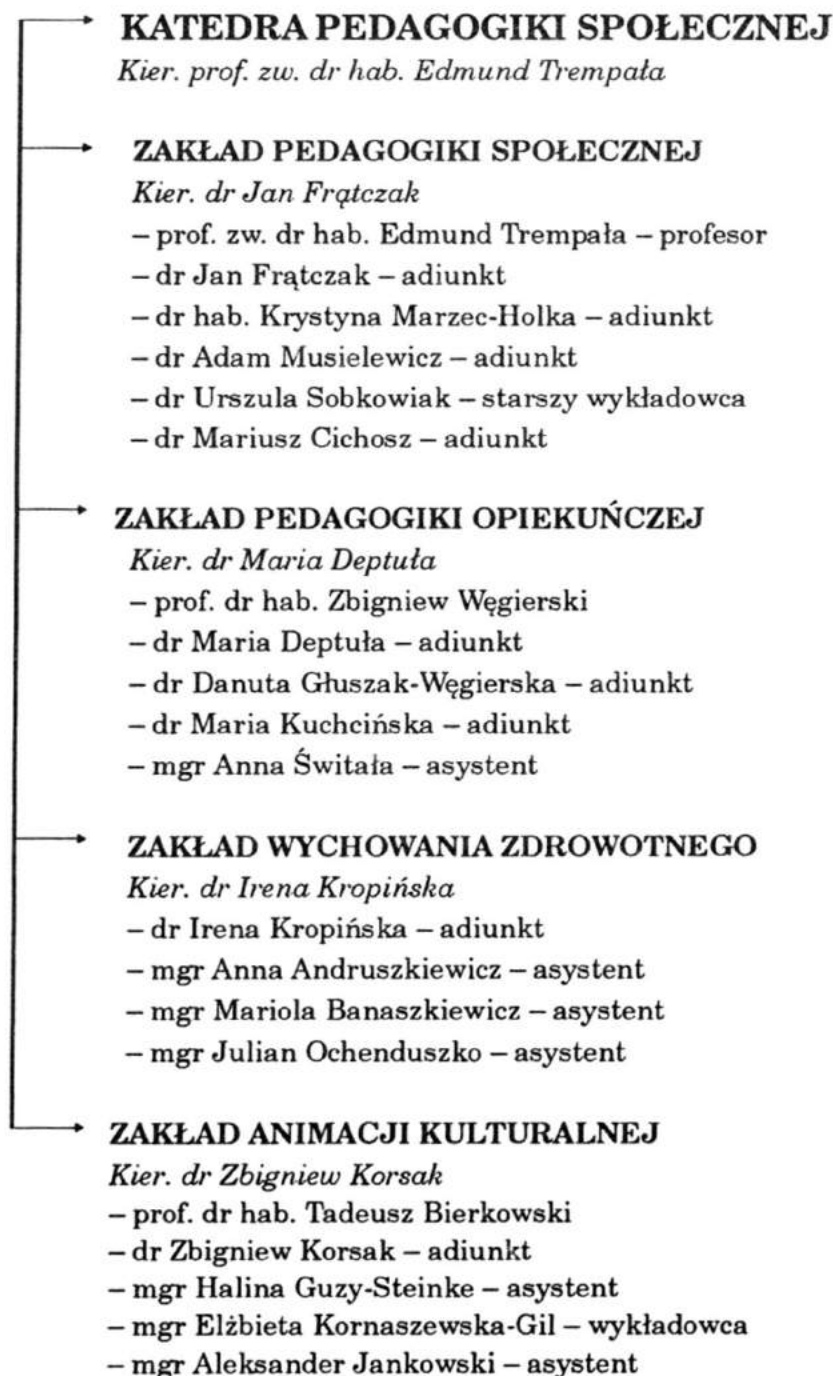
JAN FRĄTCZAK
URSZULA SOBKOWIAK

25 LAT KATEDRY PEDAGOGIKI SPOŁECZNEJ (1969-1994)

I. Usytuowanie Katedry w strukturze Wyższej Szkoły Nauczycielskiej i Wyższej Szkoły Pedagogicznej

Prezentacja dorobku i dzisiejszego kształtu Katedry Pedagogiki Społecznej wymaga sięgnięcia do czasu powołania (Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 1969 r.) Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Bydgoszczy. Wówczas to w ramach Wydziału Matematyczno-Przyrodniczo-Pedagogicznego, a od 1971/72 – Wydziału Pedagogicznego, funkcjonował kierowany przez prof. dra hab. Edmunda Trempałę (wówczas docenta) Zakład Pedagogiki, a w nim trzy zespoły: pedagogów, psychologów oraz metodyków nauczania początkowego i przedmiotów kierunkowych. W roku 1971 wyodrębniony został z dotychczasowego Zakładu Pedagogiki Zakład Psychologii, a w 1973/74 Zakład Pedagogiki Przedszkolnej i Nauczania Początkowego, natomiast dotychczasowy Zakład Pedagogiki do roku 1974 istniał jako Zakład Pedagogiki Społecznej i Opiekuńczej (wraz z powołaną w 1975 roku Pracownią Metodyki ZHP). W roku akademickim 1977/78 Zakład przekształcony został w Katedrę Pedagogiki Społecznej. Początkowo pracownicy Katedry tworzyli zespoły o profilu kierunków kształcenia, które w roku akademickim 1990/91 zostały przekształcone w Zakłady: Zakład Pedagogiki Społecznej, kierowany przez doc. dra Jana Frątczaka, Zakład Pedagogiki Opiekuńczej, którego kierownictwo powierzono prof. drowi hab. Z. Węgierskiemu (a od roku 1992/93 Zakładem kieruje dr M. Deptuła) oraz Zakład Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej pod kierunkiem dr Teresy Hejnickiej-Bezwińskiej. U progu roku 1993/94 ten ostatni Zakład został przekształcony w samodzielną jednostkę – w Katedrę Pedagogiki

Ogólnej, natomiast do Katedry Pedagogiki Społecznej włączono dwa inne Zakłady: Zakład Pedagogiki Kulturalno-Oświatowej i Zakład Wychowania Zdrowotnego. Aktualny model funkcjonowania Katedry przedstawia się następująco:

Od czasu, gdy Uczelnia uzyskała status pełnoprawnej szkoły wyższej (przekształcenie WSN w WSP w roku 1974/75) jej mury opuściło wielu absolwentów wypromowanych przez pracowników Katedry. Problematyka badawcza podejmowanych prac magisterskich była i jest szeroka. Na przestrzeni tych 20 lat znalazły się tu filozoficzne założenia koncepcji edukacyjnych, uwarunkowania i przebieg procesów opiekuńczo-wychowawczych, profilaktyka społeczna i resocjalizacja, społeczne uwarunkowania różnic edukacyjnych i rezultaty edukacji, organizacja oświaty, poradnictwo pedagogiczne i doskonalenie zawodowe nauczycieli, szkoła środowiskowa i uspołeczniona, edukacja równoległa, funkcjonowanie stowarzyszeń dzieci i młodzieży (a głównie harcerstwa), orientacje życiowe młodzieży, rozwój społeczny dzieci w młodszym wieku szkolnym wraz z uwarunkowaniami, czas wolny młodego pokolenia, środki masowego komunikowania, promocja zdrowia i zagadnienia gerontologii, praca socjalna, edukacja dorosłych, edukacja ekologiczna oraz inne dziedziny edukacji pozaszkolnej i szkolnej dzieci, młodzieży i dorosłych. Od roku 1990 prowadzone są dwa seminaria doktorskie pod kierunkiem prof. dra hab. Edmunda Trempały i prof. dra hab. Zbigniewa Węgierskiego.

W latach 1980-1990 Katedra prowadziła studia podyplomowe w zakresie pedagogiki opiekuńczej (kierowane przez dr Marię Kuchcińską) i podstaw teorii i metodyki ZHP (przez dr Urszulę Sobkowiak). W roku 1994-1995 powołano podyplomowe studium pracy opiekuńczo-wychowawczej, którego kierownictwo powierzono dr Marii Deptule. Od kilku lat liczni studenci wydziału pedagogicznego uczestniczą w praktykach terenowych o charakterze obozów naukowych. Wyniki badań naukowych wykorzystano w pisaniu prac magisterskich, doktorskich oraz w raportach z badań w ramach programów centralnie sterowanych, bądź statutowych i własnych. Odbywały się też liczne obozy naukowe członków Koła Naukowego Pedagogów oraz pracowała Sekcja Badawcza Studenckiego Kręgu Instruktorskiego ZHP pod opieką dr Urszuli Sobkowiak. Podejmowana problematyka mieściła się w ogólnym profilu badawczym Katedry.

Pracownicy Katedry Pedagogiki Społecznej realizują następujące przedmioty nauczania: pedagogika społeczna, pedagogika opiekuńcza, historia i teoria pracy socjalnej, pedagogika porównawcza, teoria systemów oświatowych, socjologia wychowania, metodyka pracy socjalnej, metodyka pracy opiekuńczej, poradnictwo zawodowe, prawodawstwo rodzinne i opiekuńcze, animacja kulturalno-oświatowa, teoria i organizacja stowarzyszeń społecznych dzieci i młodzieży, współczesne problemy edukacji równoległej (nieszkolnej), edukacja zdrowotna, biomedyczne podstawy rozwoju człowieka.

Katedra Pedagogiki Społecznej prowadzi następujące kierunki pedagogicznych studiów specjalistycznych, w systemie stacjonarnym i zaocznym – pedagogika opiekuńcza, edukacja zdrowotna, praca socjalna, animacja kulturalna.

II. Problematyka badawcza

Praca badawcza w początkowym okresie (1969-1979) skupiona była na problemie szkoły środowiskowej, funkcjonowaniu wychowawczym społecznego systemu osiedla mieszkaniowego, opieki wychowawczej w osiedlu, działalności pedagoga szkolnego, a także założonych i rzeczywistych funkcji harcerstwa. W latach 1980-1985 realizowany był w skali ogólnopolskiej pod kierunkiem prof. dra hab. Edmunda Trempały problem węzłowy 11.4. „Modernizacja systemu oświaty w PRL”. Funkcję sekretarza pełnił dr Jan Frątczak. Pracownicy Katedry podjęli badania nt. wychowania równoległego, a rezultaty ich są zawarte (obok opracowań autorów spoza Katedry) w dwóch pozycjach zwartych: E. Trempała, *Wychowanie równoległe w polskim systemie edukacyjnym*, Bydgoszcz 1984 oraz w: *Edukacja równoległa w polskim systemie oświatowym*, t. I i II, red. E. Trempała, Bydgoszcz, 1985.

Po zakończeniu realizacji problemu węzłowego 11.4. w latach 1986-1990 podjęto badania naukowe w ramach Centralnego Programu Badań Podstawowych III.08.17. – grupie tematycznej „Funkcjonowanie i kierunki rozwoju edukacji równoległej w polskim systemie oświaty i wychowania” (lata 1986-1990), której kierownikiem naukowym był prof. dr hab. Edmund Trempała, a sekretarzem dr Jan Frątczak. Efekty podjętych badań zostały opublikowane w pracy zbiorowej: *Edukacja równoległa. Funkcjonowanie i kierunki rozwoju edukacji równoległej w polskim systemie oświaty i wychowania*, pod red. Edmunda Trempały, Bydgoszcz 1990 oraz w kilku raportach i opracowaniach tematycznych (np. dr Teresy Hejnickiej-Bezwińskiej, dra Jana Frątczaka, dr Marii Kuchcińskiej).

Kolejny etap pracy badawczej rozpoczęto w 1991 roku w ramach badań statutowych na temat: „Edukacja nieszkolna (równoległa) w warunkach przemian”. Opracowano i opublikowano pracę pt. *Diagnoza kurateli sądowej społecznych kuratoriów dla nieletnich*, którą obroniła w listopadzie 1995 roku. Dr Maria Kuchcińska napisała i opublikowała rozprawę pt. *Zastosowanie metody zadaniowej w edukacji szkolnej i nieszkolnej*, Bydgoszcz 1994. Praca ta będzie stanowiła podstawę do wszczęcia przewodu habilitacyjnego. Dr Maria Deptuła zakończyła badania empiryczne, opracowała obliczenia statystyczne i obecnie redaguje książkę pt. *Rozwój społeczny dzieci i młodzieży w wieku szkolnym i jego uwarunkowania*

nieszkolne. Praca będzie złożona do druku w marcu 1996 roku i po pozytywnych recenzjach ma stanowić podstawę przewodu habilitacyjnego. Dr Jan Frątczak napisał i opublikował pracę pt. *Świadomość ekologiczna dzieci, młodzieży i dorosłych w aspekcie edukacji szkolnej i nieszkolnej*, Bydgoszcz, 1995.

Mariusz Cichosz napisał pracę doktorską pt. *Działalność pedagogiczna Kościoła Katolickiego w środowisku lokalnym*. Publiczna obrona pracy doktorskiej odbyła się w roku 1995. Dr R. Leppert wyniki badań wykorzystał w przygotowanej i obronionej pracy doktorskiej (1994) pt. *Potoczne teorie wychowania studentów pedagogiki*. Dr K. Marzec-Holka napisała i opublikowała pracę pt. *Matżeństwa zawarte za zgodą sądu*, Bydgoszcz, 1994. Realizowano również badania bezumowne i promocyjne w zakresie zarówno tematyki edukacji szkolnej i nieszkolnej, jak i pedagogiki porównawczej oraz teoretycznych podstaw pedagogiki ogólnej i społecznej.

Katedra Pedagogiki Społecznej była organizatorem i współorganizatorem kilku ogólnopolskich konferencji związanych z realizowanymi ogólnopolskimi badaniami, badaniami statutowymi i badaniami własnymi. Np. w lutym 1978 roku odbyła się II Krajowa Konferencja Akademii Nauk Komitetu Nauk Pedagogicznych – Zespołu Pedagogiki Opiekuńczej na temat: „Opieka i Wychowanie w osiedlu mieszkaniowym”, a w listopadzie 1993 roku – na temat: „Edukacja nieszkolna (równoległa) w warunkach przemian w Polsce”. Zrealizowano także dwa seminaria: w czerwcu 1976 roku zatytułowane: „Kształcenie i doskonalenie nauczycieli – instruktorów ZHP” (współorganizatorem były: IKNiBO, KOiW oraz Komenda Chorągwi Bydgoskiej ZHP) i w kwietniu 1984 roku ogólnopolska narada nauczycieli akademickich realizujących przedmiot „Metodyka wychowania w ZHP”. Poza tym w maju 1985 roku odbyło się seminarium nt. harcerskiego stylu życia (przy współudziale Komendy Chorągwi ZHP).²

W 1988 roku w ramach problemu badawczego „Stowarzyszenia społeczne elementem edukacji nieszkolnej”, jego kierownik naukowy dr J. Frątczak zorganizował ogólnokrajową konferencję, której pokłosiem jest książka pod jego redakcją: *Organizacje społeczne elementem i środowiskiem edukacji równoległej*, (Bydgoszcz 1989).

Pracownicy Katedry byli (i są nadal) uczestnikami licznych konferencji i seminariów organizowanych przez ośrodki akademickie i instytuty naukowo-badawcze w kraju oraz redakcje czasopism, np. miesięcznik „Harcerstwo”, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, „Edukacja Dorosłych”, „Ruch Pedagogiczny”, „Edukacja”. Katedra była reprezentowana podczas Kongresów Nauki Polskiej, Zjazdów Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego oraz zjazdów wielu innych stowarzyszeń, na międzynarodowych seminariach odbywających się w Polsce (medie-

wistycznych, filmowych, z zakresu wolnego czasu, diagnostyki pedagogicznej, andragogiki, ekologii, pedagogiki społecznej), a także kilkakrotnie, podczas Letniej Szkoły Pedagogów i Wiosny Andragogów. Tematyka referatów, rozpraw, komunikatów wygłoszonych przez pracowników Katedry w czasie konferencji obejmowała bardzo szeroki zakres: od tożsamości, racjonalności pedagogiki i jej subdyscyplin, metodologii badań pedagogicznych, poprzez aktualne problemy edukacji nieszkolnej i szkolnej, różne dziedziny edukacji i zjawiska patologiczne, po kształcenie nauczycieli, a przede wszystkim z zakresu kierowania klasą szkolną, zarządzania i kierowania placówkami nieszkolnymi, inicjowaniu działalności stowarzyszeń społecznych, dydaktyki kształcenia i dokształcania oraz doskonalenia dorosłych w systemie edukacji szkolnej i nieszkolnej.

Działalność pracowników Kadry Pedagogiki Społecznej obejmuje także współpracę naukowo-badawczą z innymi placówkami naukowymi oraz edukacyjną na rzecz innych placówek (np. opieka naukowa nad eksperymentami pedagogicznymi, kształceniem, dokształcaniem i doskonaleniem nauczycieli).

Przedmiot zainteresowań badawczych pracowników Katedry Pedagogiki Społecznej:

Zakład Pedagogiki Społecznej

- prof. dr hab. Edmund Trempała – Pedagogika społeczna, praca opiekuńcza i socjalna, edukacja nieszkolna, środowiskowe siły społeczne wspomagające rozwój dzieci i młodzieży, wychowawcy nieprofesjonalni.
- dr Jan Frątczak – Dydaktyka biologii i ekologii, pedagogika porównawcza, podstawy kształcenia dorosłych, stowarzyszenia społeczne w edukacji nieszkolnej.
- dr Mariusz Cichosz – Źródła metodologiczne pedagogiki społecznej, działalność wychowawcza Kościoła Katolickiego w społeczności lokalnej, wychowanie prorodzinne.
- dr hab. Krystyna Marzec-Holka – Diagnostyka środowiska wychowawczego, poradnictwo opiekuńczo-wychowawcze i rodzinne, profilaktyka społeczna i praca socjalna.
- dr Adam Musielewicz – Wychowawcy nieprofesjonalni.
- dr Urszula Sobkowiak – Funkcjonowanie stowarzyszeń dzieci i młodzieży (głównie harcerstwa), harcerski styl życia, nauczyciel jako animator czasu wolnego uczniów.

Zakład Pedagogiki Opiekuńczej

- dr Maria Deptuła – Rozwój społeczny dzieci i jego uwarunkowania.

- dr Danuta Głuszak-Węgierska – Teoria i metodyka pracy w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
- dr Maria Kuchcińska – Wspomaganie rozwoju dziecka metodą zadaniową.
- mgr Anna Światała-Wierzbicka – Wychowanie seksualne, praktyczne przygotowanie studentów do pracy wychowawczej.
- prof. dr hab. Zbigniew Węgierski – Kształcenie i doskonalenie nauczycieli, teoretyczne podstawy pedagogiki opiekuńczej.

Zakład Pedagogiki Kulturalno-Oświatowej

- dr Zbigniew Korsak – Edukacja filmowa.
- mgr Halina Guzy-Steinke – Edukacja teatralna młodzieży.
- mgr Aleksander Jankowski – Malarstwo średniowieczne.

Zakład Wychowania Zdrowotnego

- dr Irena Kropińska – Edukacja zdrowotna, promocja zdrowia, problematyka gerontologiczna.
- mgr Anna Andruszkiewicz – Promocja zdrowia w środowiskach lokalnych.
- mgr Mariola Banaszekiewicz – Promocja zdrowia w rodzinie.
- mgr Julian Ochenduszek – Edukacja zdrowotna, wiedza i postawy ekologiczne młodzieży.

Dla pełniejszego obrazu kontaktów naukowych pracowników Katedry z innymi ośrodkami należy także wspomnieć o zagranicznych stażach:

1. Prof. dr hab. Edmund Trempała: ZSRR – (Moskwa, Kijów, Czerkasy), USA – (San Francisco, Berkeley, Nowy Jork, Pittsburgh, Waszyngton), Włochy – (Rzym, Bolonia) Niemcy – (Hamburg, Dortmund, Bielefeld, Güstrow, Rostock), Czechosłowacja – (Praga, Bratysława), Węgry – (Budapeszt, Seget);
2. Dr Maria Deptuła: Holandia – (Eindhoven);
3. Dr Maria Kuchcińska: Niemcy – (Poczdam, Dorsten);
4. Dr Krystyna Marzec -Holka: Ukraina – (Czerkasy);
5. Dr Urszula Sobkowiak: Finlandia – (Helsinki, Tampere, Oulu), Niemcy – (Güstrow, Zwickau);
6. Dr Jan Frątczak: ZSRR – (Czerkasy), Niemcy – (Güstrow, Kassel, Greifswald, Erfurt, Berlin, Rostock, Poczdam), Czechosłowacja – (Ołomuniec), Francja – (Les Ulis, Paryż).

W Katedrze przebywali i brali udział w spotkaniach naukowych jako wykładowcy goście zagraniczni z USA, Niemiec, Japonii, Włoch, Holandii, Francji, Czechosłowacji, ZSRR, Rosji, Finlandii, Danii i innych.

III. Działalność poza Wyższą Szkołą Pedagogiczną

Nauczyciele akademicy z Katedry Pedagogiki Społecznej są związani z wieloma instytucjami i towarzystwami naukowymi, kulturalnymi i społecznymi.

Prof. dr hab. Edmund Trempała jest członkiem (wcześniej był wiceprzewodniczącym) Prezydium Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, związany jest też z redakcją licznych wydawnictw naukowych. Wielu pracowników Katedry działało i nadal działa w Polskim Towarzystwie Pedagogicznym (np. prof. dr hab. Edmund Trempała – współzałożyciel PTP i prof. Z. Węgierski zasiadali we władzach ZG Towarzystwa). Z kolei prof. E. Trempała był prezesem (wcześniej wiceprezesem i redaktorem naczelnym wydawnictwa) Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego. Dr J. Frątczak uczestniczy w pracach Zespołu Naukowego ds. Dokumentacji UNESCO.

Katedra ma także swoich przedstawicieli w takich stowarzyszeniach, które podejmują działalność bezpośrednio na rzecz i wśród dzieci i młodzieży: Polski Komitet Ochrony Praw Dziecka (dr Krystyna Marzec-Holka), Towarzystwo Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa (dr Adam Musielewicz), Towarzystwo Przyjaciół Dziecka (dr Jan Frątczak – prezes ZWTPD), Bezpieczeństwo Ruchu Drogowego „Stop – Dziecko na Drodze” (dr J. Frątczak), Związek Harcerstwa Polskiego (dr U. Sobkowiak).

W niedalekiej przeszłości kilka osób związanych było z Towarzystwem Przyjaciół Dzieci (prof. E. Trempała, prof. Z. Węgierski, dr J. Frątczak, dr M. Kuchcińska). Dodać tu trzeba jeszcze towarzystwa wspierające rozwój jednostki i grupy, zajmujące się profilaktyką społeczną, np. Towarzystwo Przeciwdziałania Narkomanii (dr A. Musielewicz), Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej (dr K. Marzec-Holka), Polskie Towarzystwo do Walki z Kalectwem (dr K. Marzec-Holka), Polskie Stowarzyszenie „Czas Wolny i Rekreacja” (dr U. Sobkowiak).

Następną kategorię stanowi organizacyjna działalność na rzecz edukacji nauczycieli: np. w Sekcji Kształcenia i Doskonalenia Nauczycieli przy Zarządzie Głównym ZNP (prof. Z. Węgierski), w Polskim Stowarzyszeniu Szkół Pracy Socjalnej (dr K. Marzec-Holka) i w Bydgoskim Zakładzie Doskonalenia Zawodowego, Uniwersytecie Powszechnym w Bydgoszczy, Ośrodku Szkolenia „Perfekt” (dr J. Frątczak) oraz w grupie roboczej redagującej projekt alternatywnego kształcenia przyszłych nauczycieli LEROPOL-PTH (dr M. Deptuła).

Z szeroko rozumianą sferą kultury wiązą swą działalność: dr Z. Korsak (w dziedzinie filmu) i mgr A. Jankowski (Stowarzyszenie Historyków Sztuki i Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków, a do niedawna także Rada Konserwatorska przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków w Lesznie).

Poza tym prof. E. Trempała przewodniczy Radzie Programowej „Fundacji Innowacja” w Warszawie, a mgr J. Ochendusko do 1994 roku – Narodowej Fundacji Ochrony Środowiska.

Kilku pracowników Katedry uczestniczy aktualnie w działalności rozmaitych ciał opiniodawczych: prof. E. Trempała był członkiem i przewodniczącym Sekcji Dydaktyki Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a obecnie jest członkiem (wybrany po raz trzeci) Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów oraz członkiem Rady Naukowej Instytutu Badań Edukacyjnych w Warszawie i Zespole Oceny Centralnych Programów Badań Podstawowych; mgr J. Ochendusko – w Komitecie Okręgowym Województwa Olimpiady Biologicznej, w Komisji Programowej MEN „Biuro ds. Reformy Szkolnej”, w Sekcji Dydaktyki Biologii Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika (mgr J. Ochendusko, dr Jan Frątczak); w Radzie Programowej Międzynarodowego Studium Turystyki i Kultury w Bydgoszczy jest dr U. Sobkowiak.

Innym kierunkiem działalności jest udział w pracach komitetów redakcyjnych czasopism: prof. E. Trempała związany jest z „Edukacją”, „Problemami Opiekuńczo-Wychowawczymi” i „Ruchem Pedagogicznym”; mgr J. Ochendusko z redakcją „Wiadomości, Rozmów Głosów o Szkole”, dr J. Frątczak z „Nauczaniem Początkowym”, „Wychowaniem na co dzień”, „Zeszytami Metodycznymi”, „Filmem Naukowym”. „Biologia w Szkole”, a dr U. Sobkowiak z „Harcerstwem”.

Charakterystykę zadań podejmowanych poza Wyższą Szkołą Pedagogiczną dopełnia obraz aktualnej współpracy nauczycieli akademickich Katedry ze szkołami i placówkami edukacji równoległej. Dr Maria Deptuła współpracuje ze Szkołą Podstawową Nr 63 w Bydgoszczy (konsultacje i szkolenia rady pedagogicznej, współpraca dotyczy nie tylko bydgoskiego Ośrodka). Dr J. Frątczak współpracuje z ośrodkami doskonalenia nauczycieli w zakresie edukacji ekologicznej i edukacji komunikacyjno-drogowej w Bydgoszczy, Gdańsku, Gdyni, Koszalinie, Pile, Poznaniu, Toruniu i Włocławku. Mgr A. Światała-Wierzbicka jest współpracownikiem Pracowni Psychologicznej Pomocy Szkole. Poza tym dr Maria Deptuła zajmuje się programami profilaktycznymi w szkoleniu studentów i nauczycieli (współpraca z Pełnomocnikiem Wojewody). Mgr Kornaszewska-Gil jest kierownikiem artystycznym i choreografem Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Bydgoskiej, a mgr Halina Guzy-Steinke współpracuje z Teatrem Polskim w Bydgoszczy.

Pracownicy Katedry prowadzili i prowadzą działalność będącą niejako „na styku” zadań edukacyjnych i naukowych, a także wspierającą realizację podstawowych kierunków działań zawodowych. Prof. E. Trempała jest członkiem Senatu i Fundacji Rozwoju Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Trzy osoby są członkami Rady Wydziału Pedagogicznej (prof. zw. dr hab. Edmund Trempała, dr Zbigniew Korsak

i dr Krystyna Marzec-Holka). Dr A. Musielewicz pełni funkcję prezesa Akademickiego Związku Sportowego. Dr Urszula Sobkowiak jest opiekunką Akademickiego (Studenckiego) Kręgu Instruktorskiego, a w latach 1971-1992 współorganizatorką i komendantką adaptacyjno-szkoleniowych obozów rocznika „0” studentów WSP.

Wiele osób pełniło funkcje opiekunów roczników studentów, opracowywało projekty programów studiów w zakresie poszczególnych specjalności (dr M. Deptuła, dr I. Kropińska, dr M. Kuchcińska, dr K. Marzec-Holka, doc. dr Jan Frątczak, prof. zw. dr hab. Edmund Trempała), uczestniczyli także w wielu radach i komisjach uczelnianych (np. ds. nauczania: dr M. Kuchcińska, dr M. Marzec-Holka), oceny pracy nauczycieli i akademickich (dr J. Frątczak, prof. E. Trempała). Katedra miała też i ma swych przedstawicieli w uczelnianych instytucjach związków zawodowych (dr J. Frątczak, dr K. Marzec-Holka – ZHP, mgr J. Ochendusko – NSZZ „Solidarność”).

Mówiąc o usytuowaniu Katedry (Zakładu) w Uczelni, nie można pominąć udziału jej kierownika, prof. zw. dr. hab. Edmunda Trempały w tworzeniu kształtu nie tylko Katedry, ale całej WSP, a wcześniej WSN – jako organizatora Szkoły, dziekana Wydziału Pedagogicznego, prorektora WSN, a w latach 1974-1981 rektora WSP. Funkcję zastępcy Dyrektora, a potem dyrektora (1979-1985) Instytutu Pedagogiki, a w latach 1988-1992 prodziekana pełnił dr, a potem doc. dr Jan Frątczak.

IV. Piśmiennictwo naukowe i dydaktyczne

Podstawowymi przyczynami i przesłankami piśmiennictwa naukowego pracowników są: badania naukowe i konferencje naukowe, a piśmiennictwa dydaktycznego: potrzeby studentów i nauczycieli. Najogólniej można powiedzieć, że znakomita większość pracowników katedry ma znaczące osiągnięcia ilościowe i jakościowe w zakresie publikacji.

Oto zestawienie ilościowe opublikowanych prac:

– **Naukowych:**

– zwartych, monografii – 30

– zbiorowych – 31

– artykuły w: pracach zwartych – 146

 czasopismach naukowych – 132

– recenzji: książek na łamach czasopism – 18

 wydawniczych – 22

– promocyjnych – 157

- dydaktycznych – zwartych: skryptów – 16
 - podręczników metodycznych
 - dla nauczycieli – 40
 - poradników i książek pomocniczych
 - dla dzieci – 19
- artykułów: w pracach zwartych – 49
 - w czasopismach przedmiotów
 - metodycznych – 160
- recenzji: zamieszczonych w czasopismach – 12
 - wydawniczych – 25
 - programów kształcenia dzieci, młodzieży
 - i dorosłych – 44
 - projektów środków dydaktycznych – 11
 - innych form – 15

V. Uwagi końcowe

Ramy tego opracowania umożliwiają jedynie syntetyczną prezentację treści „życia” i działalności Katedry. Akcent spoczywa tu na aktualnych zadaniach i dokonaniach, a historia przywoływana jest jedynie w odniesieniu do najogólniejszych dziedzin stanowiących podstawę organizacji pracy oraz swoistości sfery naukowej i dydaktycznej.

Ukazanie całego dorobku i wkładu osób, które tworzyły i tworzą dziś zespół nauczycieli akademickich skupionych w Katedrze (i wcześniej w Zakładzie) wymagałoby napisania pełnej monografii. Być może ta publikacja stanowić będzie zachętę do podjęcia takiego zadania.

W początkowej części artykułu wymienione są osoby tworzące zespół Katedry w jej dwudzieste piąte „urodziny”. Niech zamknięciem tego opracowania będzie przypomnienie wszystkich pozostałych, które były w tym okresie związane z Zakładem i Katedrą: dr Barbara Affeld, doc dr hab. Wiktor Frąckowiak, dr Wacław Guza, mgr Elżbieta Grajewska, prof. dr hab. Teresa Hejnicka-Bezwińska, mgr Andrzej Jankowski, mgr Teresa Jaworska, mgr Izabela Jezierska, mgr Monika Józwiak, doc. dr Henryk Kaja, mgr Urszula Kieler, dr Leonard Kowalczyk, prof. dr hab. Miron Krawczyk, dr Krystyna Lenartowska, dr Roman Leppert, dr Irena Łabuć-Kryśka, mgr Czesława Marciniak, dr Mieczysław Pączkowski, dr Karol Rosiak, dr Jędrzej Sobczak, mgr Immelda Szczyglewska, dr Stanisław Tochowicz, mgr Ewa Wiśniewska, dr Zdzisław Załocha, dr Edmund Zarzycki.

Przypisy

- ¹ Dane zaczerpnięte z pozycji: *X lat Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*, Bydgoszcz 1979, *Księga Pamiątkowa 25-lecia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*, red. W. Jastrzębski, Bydgoszcz 1994, ze sprawozdań z działalności Katedry Pedagogiki Społecznej, a także z wywiadu z Kierownikiem Katedry, prof. E. Trempałą. Poza tym informacje o działalności i dorobku poszczególnych nauczycieli akademickich zebrane zostały za pomocą ankiety i uzupełnione dzięki wywiadom oraz analizie biogramów i in. dokumentów.
- ² Materiały pokonferencyjne zawarte są w następujących pozycjach: *Opieka i wychowanie w osiedlu mieszkaniowym*, red. E. Trempała, M. Balcerek, M. Winiarski, Warszawa 1981; *Edukacja nieszkolna (równoległa) w warunkach przemian w Polsce*, red. E. Trempała, Bydgoszcz 1994. *Kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli – instruktorów Związku Harcerstwa Polskiego*, Bydgoszcz 1977, cykl artykułów np. harcerskiego stylu życia w miesięczniku „Harcerstwo” 1985 nr 7, 8 i 9.

Sylwetki pracowników Katedry Pedagogiki Społecznej

Dr Jan Frątczak, urodzony 17 czerwca 1932 r., adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej – kierownik Zakładu Pedagogiki Społecznej. Należy do tych nielicznych pracowników naukowo-dydaktycznych zatrudnionych w ośrodku akademickim, których droga do uczelni wyższej wiodła od praktyki oświatowej różnych szczebli organizacyjnych. Reprezentuje ten typ nauczyciela akademickiego, który po ukończeniu średniej szkoły pedagogicznej (Liceum Pedagogicznego) podejmuje pracę w szkolnictwie i równocześnie w praktyce stosuje innowacje pedagogiczne na podstawie wiedzy teoretycznej zdobywanej w ramach pracy samokształceniowej. Ta sytuacja spowodowała, że w roku 1961 ukończył zaoczne pełne studia akademickie i na podstawie przygotowanej pracy złożył pomyślnie egzamin magisterski. To ustawiczne wiązanie teorii z praktyką, prowadzone badania empiryczne, gromadzone i opisywane doświadczenia praktyki oświatowej umożliwiły drowi J. Frątczakowi opublikowanie 5 rozpraw naukowych, 3 artykułów, 26 prac popularno-naukowych, napisanie 6 recenzji oraz przygotowanie pracy pt. *Czynniki determinujące efektywność filmu w nauczaniu (biologii)*, która stanowiła podstawę do wszczęcia przewodu doktorskiego na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu (promotor – prof. dr hab. L. Leja). Jej pomyślna obrona nastąpiła w 1970 roku. Te fakty dobrze świadczą o zainteresowaniach naukowych dra J. Frątczaka. Nie inspirowany bezpośrednio przez żaden ośrodek akademicki, nie obligowany do rozwoju naukowego przez pracodawcę, samodzielnie pracuje nad organizowaniem warsztatu naukowego pedagoga oraz samodzielnie poszukuje i rozwiązuje problemy naukowe wynikające z potrzeb praktyki. Problematyka to dotyczyła najczęściej skuteczności dydaktyczno-wychowawczej środków masowego komunikowania, nauczania problemowego, wychowania w rodzinie i systemu wychowawczego szkoły oraz metodyki pedagogiki wczesnoszkolnej.

Należy także pozytywnie odnieść się do działalności dydaktyczno-wychowawczej i organizacyjno-praktycznej dra J. Frątczaka. W okresie kontynuowania zaocznych studiów magisterskich i prac związanych z przygotowaniem dysertacji doktorskiej oraz prowadzeniem badań empirycznych na użytek praktyki oświatowej pełnił także liczne funkcje zawodowe i społeczne.

Przez okres 19 lat był kierownikiem szkoły podstawowej, dyrektorem szkoły średniej, zastępcą inspektora i inspektorem szkolnym w Kutnie. Od roku 1977 pracuje na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy. W latach 1978-81 pełnił w tej uczelni funkcje zastępcy dyrektora, a potem dyrektora Instytutu Pedagogiki i Psychologii, a w okresie 1988/91 był prodzieka-

nem Wydziału Pedagogicznego. Od 1985 do 1990 roku był sekretarzem naukowym Grupy Tematycznej Centralnego Programu Badań Podstawowych 08.17.III. pt. *Funkcjonowanie i kierunki rozwoju edukacji równoległej w polskim systemie oświaty i wychowania* oraz sekretarzem Zespołu Pedagogiki Społecznej i Psychologii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego.

Dr Jan Frątczak, po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, ogłosił drukiem: 25 prac zwartych (w tym 1 praca współautorska), 48 artykułów i rozpraw (w tym 5 artykułów w języku niemieckim w biuletynach akademickich NRD), 19 artykułów w pracach zwartych, 25 artykułów i komunikatów, 6 skryptów i materiały pomocnicze dla studentów, 29 materiałów pomocniczych dla kursowej edukacji dorosłych, 27 recenzji, diagnozy i ekspertyzy, 41 artykułów w czasopismach przedmiotowo-metodycznych i 27 opracowań popularno-naukowych. To statystyczne zestawienie opublikowanych prac w wydawnictwach centralnych, uczelnianych i resortowych w pełni potwierdza aktywność naukową (o której wspominałem wcześniej) dra J. Frątczaka. Poszczególne prace mają charakter badań empirycznych, refleksji pedagogicznych, a także uogólnień teoretycznych z ukierunkowaniem na innowacje działalności pedagogicznej w zakresie edukacji szkolnej i pozaszkolnej dzieci, młodzieży i dorosłych. Trafność i wielowariantowość tych propozycji uwarunkowana jest dużą odpowiedzialnością i znajomością praktyki oraz teorii pedagogicznej i doskonałym opanowaniem warsztatu badawczego pedagoga. Toteż zarówno materiał badawczy jakim się posługuje, jak też wnioski, do jakich dochodzi, budzą zaufanie. W sumie wiedza dostarczana przez dr J. Frątczak w swoich publikacjach budzi zaufanie. A zarazem jest to wiedza niebanalna, bo wnosi zdecydowanie nowe elementy poznawczej i sugerującej innowację problematyki dydaktyczno-wychowawczej nauczycieli form szkolnej i nieszkolnej. Nie sposób wymienić i ustosunkować się szczegółowo do wszystkich prac dra Jana Frątczaka ze względu na ich ilość. Dlatego też tylko w sposób wybiórczy zajmę się niektórymi kierunkami zainteresowań naukowych dra J. Frątczaka zaprezentowanymi w publikacjach.

Oto one:

- Z zakresu pedagogiki porównawczej, społecznej i andragogiki mają charakter studium analityczno-krytycznego. Ponadto zawierają próby uogólnień wyników własnych badań empirycznych oraz określonych projektów. Są one szczególnie cenne ze względu na ich teriopoznawczy i innowacyjny charakter.
- Opracowania naukowe z zakresu dydaktyki ogólnej i dydaktyk przedmiotowych podejmują problematykę dotyczącą przede wszystkim:
 - 1) projektowania i wykorzystania środków dydaktycznych, a zwłaszcza audiowizualnych oraz testów w nauczaniu i uczeniu się;

- 2) form i metod dydaktycznych;
 - 3) nauczania i wychowania przez przyrodę;
 - 4) programów kursowego kształcenia modułowego (w 1994 roku J. Frątczak uzyskał nagrodę Min. Pracy i Opieki Socjalnej w formie stażu studyjnego za granicą);
 - 5) aktywizowania ucznia w kształceniu szkolnym i nieszkolnym;
 - 6) dydaktyki przyrodoznawstwa i ekologii;
 - 7) dydaktyki pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej.
- Piśmiennictwo z zakresu doskonalenia nauczycieli dotyczy szczególnie unowocześniania procesu przygotowania nauczycieli przez wykorzystanie czasopism, radia, telewizji i Nauczycielskiego Uniwersytetu Radiowo-Telewizyjnego.
 - Publikacje związane z edukacją dorosłych dotyczą problematyki nauczania i wychowania ludzi w wieku pracy zawodowej. Prace zwarte, artykuły i materiały pomocnicze (skrypty) są adresowane do nauczycieli organizujących proces kształcenia dorosłych i do uczących się w systemie szkolnym i nieszkolnym, a zwłaszcza kursowym. Prace te wzbogacają teorię dydaktyki i ukierunkowują praktykę edukacji dorosłych.

Ustosunkowując się do całości należy podkreślić, iż prace zwarte i artykuły są napisane kompetentnie. Autor wykazał doskonałą orientację i wysoki poziom erudycji. Wywody swe wyprowadza z materiału empirycznego i bibliograficznego. Jego myślenie cechuje odwaga i nowoczesność. Jest przy tym autokrytyczny. Spośród różnych koncepcji teoretycznych wybiera te, które odpowiadają wymogom nowoczesnej nauki i nowoczesnie pojmowanej praktyki edukacyjnej. Wszystko to sprawia, że badania naukowe dra J. Frątczaka są rzetelnie osadzone w nowoczesnej wiedzy pedagogicznej.

Dr Jan Frątczak od 1970 roku do chwili obecnej brał także aktywny udział w ogólnopolskich badaniach umownych centralnie sterowanych. Oto niektóre:

- W ramach Głównej Komisji Programowania Resortu Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1971-74) opracował diagnozę i prognozę nt. *Roli środków dydaktycznych i pomocy szkolnych w przyszłościowej szkole ogólnokształcącej*.
- W latach 1975-1980 brał aktywny udział w dwóch zespołach problemu węzłowego *Modernizacja oświaty w rozwiniętym społeczeństwie socjalistycznym*. Wyniki badań opracował w formie zwartej pt. *Zarys metodyki wykorzystania programów telewizyjnych w szkole* i *Zarys metodyki wykorzystania filmu dydaktycznego* oraz *Model pracowni do przedmiotów przyrodniczych w szkole środowiskowej* i *Zasady i formy współdziałania szkoły z instytucjami lokalnego środowiska*.

- W latach 1977-1979 na zlecenie Komisji Programowania Ministerstwa Oświaty i Wychowania „Szkoła 2000” opracował diagnozę i prognozę dotyczącą organizacji infrastruktury materialnej i społecznej dla wychowania dzieci i młodzieży w szkole 10-letniej.
- W latach 1981-1985 pełnił funkcję kierownika zespołu badawczego w problemie węzłowym nr 11.4. *Modernizacja systemu oświaty i wychowania w PRL*, w grupie tematycznej 11 pt. *Przemiany funkcji wychowania równoległego w polskim systemie oświaty*. Wyniki badań z zakresu infrastruktury wychowawczej w środowisku pozaszkolnym i funkcji założonej organizacji społecznych przestawił w postaci szerokiego i pogłębionego raportu oraz studium poznawczo-empirycznego.
- Od roku 1986 kierował zadaniem badawczym pt. *Funkcjonowanie instytucji, organizacji i stowarzyszeń społecznych* jako elementów edukacji równoległej. Opublikował na ten temat kilka monografii (a przede wszystkim: *Rola Stowarzyszeń Społecznych w Edukacji Pozaszkolnej. Diagnoza i prognoza*, 1990 r.) oraz 17 artykułów.
- W latach 1986-1991 był kierownikiem zespołu badawczego: *Świadomość polityczna młodzieży pracującej zawodowo i uczącej się*, a od czerwca 1990 roku powierzono mu kierownika tematu *Wpływ wychowania na świadomość polityczną młodzieży* w ramach Centralnego Problemu Badań Podstawowych 09.19. Efektem działalności są 2 monografie i 3 prace zbiorowe, a przede wszystkim raport: *Wpływ wychowania na świadomość polityczną młodzieży*, za który uzyskał nagrodę koordynatora 1°.
- Natomiast w okresie 1992-1994 w ramach badań bezumownych zajmował się badaniami empirycznymi nt. *Świadomości ekologicznej dzieci, młodzieży i dorosłych w aspekcie edukacji szkolnej i nieszkolnej*, w wyniku których powstał raport pod tym samym tytułem.
- Od 1993 roku jest podwykonawcą zadania badawczego: *Edukacja komunikacji drogowej dzieci i młodzieży oraz nauczycieli kursowego kształcenia kandydatów na kierowców w ramach Programu Poprawy Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego w Polsce GAMBIT – Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej*.

Poszczególne prace wykonane w ramach programów centralnie sterowanych zostały wysoko ocenione przez recenzentów, którzy wskazali m.in. na ich wielką wartość poznawczą i praktyczną. Dr Jan Frątczak legitymuje się także ożywioną aktywnością naukową poza uczelnią macierzystą. Ta aktywność przejawia się w licznych kontaktach naukowych z wieloma ośrodkami akademickimi w kraju, redakcjami wydawnictw pedagogicznych, w uczestnictwie w wielu konferencjach

naukowych w kraju (37 wygłoszonych referatów) i w seminariach międzynarodowych (15 referatów wygłoszonych w języku rosyjskim i języku niemieckim).

Spośród jego wielu książek o charakterze badawczo-naukowym na szczególne wyróżnienie zasługują: *Przestanki modelowania środków dydaktycznych dla edukacji dorosłych*. Warszawa 1980, *Rola stowarzyszeń społecznych w edukacji pozaszkolnej*, Bydgoszcz 1990. *Wpływ wychowania na świadomość polityczną młodzieży*. Bydgoszcz 1990. *Świadomość ekologiczna dzieci, młodzieży i dorosłych*. Bydgoszcz, 1995.

Wysoko należy ocenić skrypty akademickie *Pedagogika porównawcza*, (teksty, opracowania i zadania), Bydgoszcz 1992 (I wyd.) i 1994 (II wyd.) *Androgika ogólna* Bydgoszcz 1988 i *Dydaktyka andragogiczna*. Bydgoszcz 1988.

Z grupy poradników dydaktycznych na uwagę zasługuje 4 tomowe wydawnictwo *Edukacja ekologiczna w klasach I-III szkoły podstawowej*, wyd. Tuvex, Pabianice 1993-1994, *Kącik przyrody w wychowaniu przedszkolnym* WSiP, Warszawa 1984 (wyd. I) i 1991 (wyd. II), a także *Edukacja komunikacyjno-drogowa*, Wyd. Tompres, Warszawa-Toruń 1993.

Cały dorobek pisarski, zainteresowania badawcze, dobry warsztat badawczy pedagoga i aktywność naukowa świadczą o dużych możliwościach naukowych dra Jana Frątczaka oraz jego pełnej dojrzałości do samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Dlatego w latach 1987-1991 zatrudniono Go na stanowisko docenta kontraktowego w Wydziale Pedagogicznym w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy.

Edmund Trempała

Dr Irena Kropińska, urodziła się 2 grudnia 1942 roku w Brusach woj. bydgoskie, adiunkt i kierownik Zakładu Wychowania Zdrowotnego w Katedrze Pedagogiki Społecznej. Skończyła Liceum Ogólnokształcące w Chojnicach (1960), Zawodowe Studium Medyczne we Włocławku (1963 r.) i Studium Nauczycielskie dla Nauczycieli Szkół Medycznych w Warszawie (1972 r.). W 1982 roku ukończyła magisterskie studia pedagogiczne w Bydgoszczy, a w 1986 roku Rada Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego nadała jej stopień naukowy dra nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki.

Od 1963-1985 roku pracowała w resorcie zdrowia, w tym 18 lat na stanowiskach kierowniczych: przełożonej pielęgniarek, a następnie naczelnej pielęgniarki w eksperymentalnym ZOZ w Świeciu n. Wisłą i bądącym w fazie organizacji i rozruchu Szpitalu XXX-lecia PRL w Bydgoszczy. Jest autorem i współautorem nowatorskich w polskim szpitalnictwie rozwiązań organizacyjnych usprawniających pracę personelu medycznego i podnoszących jakość usług medycznych dla chorego.

W lipcu 1985 roku podjęła pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy na stanowisku starszego wykładowcy w Katedrze Pedagogiki Pracy, a od 1987 roku była adiunktem w tej Katedrze. Z kolei od 1990 roku kierowała nowo powstałą Samodzielną Pracownią Biomedycznych Podstaw Rozwoju i Wychowania, a od 1993 roku została kierownikiem Zakładu Wychowania Zdrowotnego w Katedrze Pedagogiki Społecznej.

W 1992 roku zainicjowała i zorganizowała pierwszy w Polsce kierunek studiów pedagogicznych o specjalności wychowanie zdrowotne dla absolwentów średnich szkół medycznych, pełniąc funkcje kierownika tej specjalności.

W 1994 roku na wniosek Kuratorium Oświaty przygotowała program i założenia organizacyjne Podyplomowego Studium Wychowania Seksualnego.

Aktualna praca koncepcyjno-organizatorska dr Ireny Kropińskiej zmierza do powołania w roku akademickim 1995/96, na bazie naukowo-dydaktycznej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Zainteresowania naukowe dr Ireny Kropińskiej koncentrują się wokół problematyki humanizacji medycyny w aspekcie przygotowania kadr medycznych, funkcjonowania wychowawczego służby zdrowia, promocji zdrowia w społeczeństwie oraz problematyki gerontologicznej.

Rezultatem aktualnie prowadzonych badań naukowych jest przygotowywana praca monograficzna pt. *Człowiek u schyłku życia. Systemy wartości i ich realizacja*. Dotychczas napisała i opublikowała dwie prace zwarte i kilkanaście rozpraw naukowych. Oto najważniejsze książki autorstwa dr Ireny Kropińskiej:

1. *Humanistyczne aspekty przygotowania zawodowego i pracy pielęgniarek*, Bydgoszcz 1990.

Idea przewodnia pracy dotyczy możliwości i wykorzystania potencjału wychowawczego tkwiącego w pracy pielęgniarki dla humanizacji medycyny. Rozwiązania teoretyczne w pracy koncentrują się wokół różnorodnych, negatywnych dla procesu humanizacji medycyny cech, funkcjonującego dziś biologicznego modelu medycyny. Wskazuje na potrzebę humanistycznego przeorientowania systemu medycznego, co wymaga humanistycznej transformacji pracy pielęgniarek. Zgłosiła propozycję nowych treści i zadań zawodowych, co zostało zawarte w konstrukcji PRE (poszerzonej roli ekspresyjnej pielęgniarki).

2. *Funkcjonowanie wychowawcze służby zdrowia*, Bydgoszcz, 1994.

Myśl przewodnia pracy wiąże się z poszukiwaniem nowych rozwiązań dla wychowawczego funkcjonowania służby zdrowia. Autorka opowiada się za koncepcją edukacji równoległej prof. dra hab. Edmunda Trempały, która może stanowić inspirację do rewizji celów określonych przez wychowanie zdrowotne w dokumentach i dotychczasowej praktyce służby zdrowia. Jej zdaniem wychowanie zdrowotne winno stanowić element terapii medycznej. W tym celu poddaje analizie uwarunkowania realizacji celów wychowania zdrowotnego w procesie profilaktyki, leczenia, rehabilitacji, opieki terminalnej przez przedstawicieli różnych zawodów medycznych i pozamedycznych. Opowiada się za zmianą programów edukacji adeptów służby zdrowia i instytucjami systemu medycznego, które winny być otwarte na współdziałanie z różnymi środowiskami i instytucjami tworzącymi sieć placówek wychowania równoległego.

Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego i Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego.

Edmund Trempała

Dr Adam Musielewicz, urodzony 24.12.1948 roku w Bydgoszczy, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej. Mając tytuł technika-mechanika o specjalności obróbka skrawaniem oraz uprawnienia nauczyciela mechanicznych przedmiotów zawodowych, podjął pracę pedagogiczną w Zespole Szkół Zawodowych Zakładów Rowerowych „Romet” w Bydgoszczy. Pedagogiczne studia zawodowe zdobył na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, a studia magisterskie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy. W latach 1971-1975 pracował etatowo w Komendzie Chorągwi ZHP w Bydgoszczy na stanowisku kierownika Wydziału Młodzieży Szkół Ponadpodstawowych. Od roku 1969 pracował społecznie w ZNP, pełniąc funkcję prezesa ogniska i jednocześnie rozwijał nauczycielskie zainteresowania w zakresie teatru poezji przy Zarządzie Okręgu ZNP. W latach 1975-1985 pełnił z wyboru funkcję Komendanta Chorągwi ZHP w Toruniu. Po upływie kadencji Komendanta Chorągwi ZHP (1983) podjął pracę na stanowisku asystenta w Katedrze Pedagogiki Społecznej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, pełniąc jednocześnie przez pół roku społecznie funkcję Komendanta Chorągwi ZHP w Toruniu. Podjęcie pracy etatowej w Katedrze Pedagogiki Społecznej w Bydgoszczy nastąpiło w wyniku wielu lat współpracy z tą uczelnią. Od 1972 roku uczestniczył w pracach kadry instruktorskiej na obozach studenckich szkoleniowo-adaptacyjnych, a od 1981 roku prowadził ze studentami ćwiczenia z pedagogiki społecznej w ramach godzin zleconych. Od roku 1983 pracuje etatowo na stanowisku asystenta w WSP w Bydgoszczy. Rada Wydziału Pedagogicznego WSP w Bydgoszczy nadała Adamowi Musielewiczowi stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na podstawie przedłożonej pracy pt.: *Działalność pedagogiczna instruktorów ZHP* pod kierunkiem prof. dra hab. Edmunda Trempały. Od tego czasu pracuje on na stanowisku adiunkta. W WSP w Bydgoszczy uczestniczy on aktywnie w pracach związanych z obozami szkoleniowo-adaptacyjnymi studentów rocznika „0”, a od 1993 r. jest ich organizatorem i komendantem. Zainteresowania sportowe i pasja społecznikowska spowodowały, że włączył się aktywnie do prac Akademickiego Związku Sportowego, efektem czego jest pełnienie przez dwie kadencje funkcji Prezesa KU AZS i członka Zarządu Środowiskowego AZS.

Od rozpoczęcia pracy etatowej w WSP w Bydgoszczy podjął działalność społeczną propagującą oświatę przez działalność lektorską w Towarzystwie Wiedzy Powszechnej, zarządzie Towarzystwa Zapobiegania Narkomanii oraz organizacji Społecznego Liceum Ogólnokształcącego (gdzie pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Założycielskiego). Od 1993 roku współuczestniczy w pracach Towarzystwa Pomocy Dzieciom z Zespołem Downa i Porażeniem Mózgowym (pełni funkcję sekretarza). Efektem tej pracy jest powołanie przy aktywnej współpracy dra

Adama Musielewicz specjalistycznego przedszkola dla dzieci z tymi schorzeniami. Ponadto dr Adam Musielewicz interesuje się medycyną naturalną. Ukończył kursy, w tym specjalistyczne we wspomnianym zakresie, a zdobyte umiejętności wykorzystuje w pracy dydaktycznej ze studentami oraz w praktyce terapeutycznej.

Dr Adam Musielewicz to aktywny nauczyciel akademicki i „zapalony” społecznik. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół problemów edukacji nieszkolnej, wychowawców nieprofesjonalnych, działalności harcerstwa i terapeutycznej. Z tego zakresu opublikował kilka artykułów oraz wygłosił referaty podczas konferencji naukowych.

Edmund Trempała

Dr Urszula Sobkowiak, urodzona 25.01.1946 roku w Grudziądzu, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej w Bydgoszczy. W roku 1964 zdała maturę w Liceum Ogólnokształcącym im. M. Kopernika. W latach 1964-1969 studiowała pedagogikę na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tu też w 1976 roku obroniła pracę doktorską nt.: *Przyswajanie treści ideowych ZHP w toku działalności harcerzy w drużynie* (promotor: prof. dr hab. H. Muszyński), uzyskując stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki.

Po studiach, w roku szkolnym 1969/1970 pracowała jako nauczycielka w Szkole Podstawowej Nr 1 w Bydgoszczy. Dnia 01.05.1970 zatrudniona została w Wyższej Szkole Nauczycielskiej w Bydgoszczy, w Zakładzie Praktyk Pedagogicznych. Równolegle w roku akademickim 1970/1971 pracowała jako nauczycielka w Szkole Podstawowej Nr 25 (szkoła ćwiczeń WSN). Od roku 1971/1972 zatrudniona jest (najpierw w WSN potem w WSP) jako nauczyciel akademicki w Zakładzie Pedagogiki, a później w Katedrze Pedagogiki Społecznej. W początkowych latach prowadziła zajęcia dydaktyczne z zakresu teorii wychowania i pedagogiki ogólnej. Po wprowadzeniu w zakładach kształcenia nauczycieli (w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych) przedmiotu pt. „Metodyka wychowania w ZHP” (również po jego poszerzeniu na samorządną działalność dzieci i młodzieży w stowarzyszeniach) realizowała wykłady i ćwiczenia poświęcone tej tematyce, zarówno na studiach dziennych, jak i zaocznych. Jest też promotorem ponad 150 prac magisterskich, w większości dotyczących wychowawczej działalności harcerstwa. Wiązało się z tym poprowadzenie 7 obozów naukowych z grupą magistrantów. Od roku 1992/1993 prowadzi zajęcia z socjologii wychowania oraz warsztaty metodyczne z zakresu rozwijania zainteresowań turystyczno-krajoznawczych. W latach 1980-1987 była kierownikiem Podyplomowego Studium Podstaw Teorii i Metodyki ZHP.

Urszula Sobkowiak jest od 1963 roku instruktorem ZHP, z czym wiąza się nie tylko wspomniane zajęcia dydaktyczne, ale także prace badawcze, redakcyjne i organizacyjne, zarówno w WSP, jak i poza Uczelnią.

Od chwili podjęcia pracy w WSN jest opiekunką Studenckiego (obecnie Akademickiego) Kręgu Instruktorskiego im. J. Korczaka. W 1971 roku zapoczątkowane zostało organizowanie adaptacyjno-szkoleniowych obozów dla rocznika „O” studentów bydgoskiej WSP. Początkowo (lata 1971-1973) U. Sobkowiak była zastępcą komendanta obozu, a następnie, aż do roku 1992 – komendantem i głównym organizatorem zgrupowania. W całym tym okresie w obozach uczestniczyło łącznie 7 600 studentów.

Prowadziła też działalność instruktorską poza WSP. W latach siedemdziesiątych była przez dwie kadencje członkiem Rady Hufca ZHP Bydgoszcz-miasto, członkiem Rady Chorągwi Bydgoskiej (1985-1991) i Rady Naczelnej ZHP (1973-1977). W latach 1976-1979 prowadziła drużynę zuchową przy szkole ćwiczeń WSP (Szkola Podstawowa Nr 6) i dwukrotnie wyjeżdżała z dziećmi na kolonie

zuchowe. W połowie lat siedemdziesiątych wchodziła w skład kadry obozów dla nauczycieli szkół średnich – instruktorów harcerskich i była komendantką jednego obozu tego typu. W latach 1975-1980 współpracowała z Centralną Szkołą Instruktorów ZHP w Oleśnicy (konsultacje, udział w opracowywaniu materiałów metodycznych itp.).

Przez dziesięć lat (1981-1991) pełniła funkcje zastępcy redaktora naczelnego miesięcznika „Harcerstwo”. Od 1976 do 1993 roku zasiadała w jury konkursu Harcerskiej Nagrody Myśli Twórczej, wielokrotnie jako przewodnicząca. Organizowała i prowadziła seminaria działającego przy redakcji „Harcerstwa” zespołu (głównie nauczycieli akademickich) zajmującego się porządkowaniem teoretycznej wiedzy o harcerstwie, inspirowaniem badań w tym zakresie itp. (od 1979 do 1994 roku odbyło się 20 takich seminariów). W latach 1972-1991 pracowała, a najczęściej koordynowała działalność, współorganizowała i prowadziła seminaria zespołu nauczycieli akademickich zajmujących się metodyką wychowania harcerskiego. Jedno z takich seminariów odbyło się w bydgoskiej WSP.

W latach 1987-1989 była członkiem kierowanego przez prof. dra hab. Cz. Kupisiewicza Komitetu Ekspertów ds. Edukacji Narodowej. Od 1990 roku uczestniczy w stałym seminarium nt. aktualnych problemów czasu wolnego, organizowanym przez prof. dr hab. Z. Zawadzką na Uniwersytecie Wrocławskim. Jest członkiem Polskiego Stowarzyszenia „Czas Wolny i Rekreacja” i brała udział w trzech międzynarodowych konferencjach organizowanych przez to Stowarzyszenie.

Aktualnie prowadzi badania nad nauczycielem jako animatorem w zakresie czasu wolnego uczniów. Wcześniejsze prace badawcze łączyły się przede wszystkim z problematyką założonych i rzeczywistych funkcji ZHP (m.in. brała udział w problemie węzłowym 11.4 – Przemiany funkcji instytucji wychowania równoległego, temat 2.3.: Organizacje młodzieżowe i grupy rówieśnicze w środowisku lokalnym – harcerski styl życia oraz zorganizowała w 1985 r. dwudniowe, ogólnopolskie seminarium na temat metodyki harcerstwa.

Wymienione zainteresowania badawcze znalazły odbicie w prawie 60 artykułach o charakterze teoretycznym i empirycznym, opublikowanych głównie na łamach „Harcerstwa”, ale także w wydawnictwach bydgoskiej WSP, Pracach Komisji Pedagogiki i Psychologii BTN, wydawnictwach Kuratorium i WSP w Olsztynie i innych. Jest autorka ponad 10 haseł w Leksykonie Harcerstwa (red. O. Fietkiewicz, Warszawa 1988) i współredaktorką trzech działów Leksykonu. W 1980 roku w Wydawnictwie WSP ukazała się drukiem praca U. Sobkowiak pt. *Przyswajanie treści ideowych ZHP w toku działalności harcerzy w drużynie.*

Działalność dydaktyczna i instruktorska, uczestnictwo w doskonaleniu war-

sztatu medycznego przyszłych i już pracujących nauczycieli znalazły wyraz w 20 artykułach (w tym 2 – jako współautorki) poświęconych tym zagadnieniom, a także w dwóch rozdziałach skryptu pt. *Podstawy wychowania w ZHP*, red. H. Muszyński, Bydgoszcz 1984, WSP. U. Sobkowiak opublikowała też materiały pt.: *Zabawa w nauczaniu dzieci języków obcych. Propozycje metodyczne*, Bydgoszcz 1994, MK, których treść w większości wywodzi się z bezpośrednich doświadczeń autorki.

U. Sobkowiak przygotowała także kilkanaście recenzji, w tym trzy wydawnicze. Jest autorką artykułów publicystycznych o tematyce harcerskiej (na początku lat dziewięćdziesiątych współpracowała z redakcją dwutygodnika „Czuwaj”).

Obecnie jest członkiem Rady Programowej i wykładowcą Międzynarodowego Studium Turystyki i Kultury w Bydgoszczy. Jako redaktor całości kieruje pracą zespołu przygotowującego monografię Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Funce (na 60 rocznicę powstania tej placówki).

Edmund Trempała

Dr Krystyna Marzec-Holka, urodzona 13 lipca 1946 roku w Pasiecznej (woj. wałbrzyskie), adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej.

Szkołę podstawową i średnią ukończyła w Wałbrzychu, zaś Studium Nauczycielskie o kierunku-filologia polska we Wrocławiu. Studia uniwersyteckie odbyła na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Gdańskiego. Dyplom magisterski z zakresu pedagogiki uzyskała w 1971 roku.

Od września 1971 roku zamieszkała w Bydgoszczy i podjęła pracę w Powiatowej Poradni Wychowawczo-Zawodowej. Pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej, w Katedrze Pedagogiki Społecznej, pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Edmunda Trempały, rozpoczęła w roku 1974.

W latach 1974-1981 prowadziła wykłady, ćwiczenia oraz konserwatoria na studiach stacjonarnych i zaocznych na następujących kierunkach: pedagogika szkolna, pedagogika opiekuńczo-wychowawcza, pedagogika kulturalno-oświatowa oraz pedagogika ochronna. W latach 1978-81 była uczestnikiem seminarium doktoranckiego prof. zw. dra hab. E. Trempały i pod jego kierunkiem opracowała i wdrożyła eksperyment pedagogiczny w placówkach resortu sprawiedliwości – Kuratorskich Ośrodkach Pracy z Młodzieżą. Pracę doktorską pt. *Funkcjonowanie kuratorskich ośrodków pracy z młodzieżą w osiedlu mieszkaniowym na przykładzie środowiska wielkomińskiego* napisaną pod naukowym kierunkiem prof. zw. dra hab. Edmunda Trempały obroniła w maju 1981 roku na Uniwersytecie Gdańskim.

Przez kilka lat (1979-1987) zaangażowana była w studenckim ruchu naukowym. Powołała między innymi Koło Naukowe Pedagogów na Wydziale Pedagogicznym i sprawowała nad nim opiekę naukową.

Wspólnie ze studentami zorganizowała i prowadziła kilka obozów naukowych, w Warszawie, Gdańsku, Inowrocławiu, Szubinie k. Bydgoszczy oraz w Chojnicach.

Dr Krystyna Marzec-Holka brała udział w badaniach realizowanych w ramach problemu węzłowego 11.4. *Modernizacja systemu oświaty w PRL* oraz w badaniach Centralnego Programu Badań Podstawowych 08.17. *Funkcjonowanie i kierunki rozwoju edukacji w polskim systemie oświaty i wychowania w latach 1980-1990*.

W pierwszym etapie badań opracowała raport z badań, który został pozytywnie oceniony przez recenzentów. W drugim etapie badań 1985-1989 opracowała model badań teoretyczno-empirycznych społecznych kuratorów sądowych dla nieletnich oraz rodzinnych kuratorów sądowych.

Począwszy od roku 1976 do chwili obecnej dr Krystyna Marzec-Holka brała udział w ponad trzydziestu konferencjach naukowych i seminariach przygotowu-

jąc i wygłaszając referaty, komunikaty, doniesienia z badań oraz aktywnie uczestniczy w organizowaniu konferencji naukowych w Katedrze Pedagogiki Społecznej.

Zakres zainteresowań naukowych dr K. Marzec-Holki obejmuje problematykę związaną z polem badawczym pedagogiki społecznej i można je ująć w pięć głównych nurtów: pierwszy nurt obejmuje problematykę związaną z rolą środowiska społecznego w wychowaniu, drugi dotyczy funkcjonowania i kierunku edukacji równoległej w polskim systemie oświaty i wychowania, trzeci resocjalizacji nieletnich, czwarty profilaktyki społecznej, piąty obejmuje teorie i praktykę pracy socjalnej.

Jest autorką trzech książek i kilku publikacji. Pierwsza pt. *Wybrane zagadnienia diagnostyki pedagogicznej* dotyczy aspektów teoretycznych i praktycznych diagnozy pedagogicznej w metodzie indywidualnych przypadków. Druga książka stanowi monografię pt. *Dezintegracja małżeństw zawartych za zgodą sądu*, wydaną w 1994 roku. Jest to praca o charakterze empirycznym, oparta na analizie dokumentów sądowych małżeństw zawartych za zgodą sądu i w późniejszym okresie rozwiedzionych. Książka ta posiada duży walor społeczny, bowiem problematyka związana z funkcjonowaniem oraz dezintegracją młodocianych małżeństw jest pomijanym obszarem badawczym.

Kolejna praca zwarta to monografia pt. *Instytucja społecznych kuratorów sądowych w świetle badań*, wydana przez WSP w Bydgoszczy w 1994 roku, którą można rozpatrywać w dwóch płaszczyznach: historyczno-problemowej oraz empirycznej. Studium to zawiera problematykę dynamiki i struktury przestępczości nieletnich w latach 1954-1991 oraz podstawy zrozumienia problemu przestępczości nieletnich oraz ich badań i zadań kurateli sądowej dla nieletnich.

Za działalność dydaktyczno-wychowawczą dr Marzec-Holka była wyróżniona nagrodami Rektora WSP w Bydgoszczy, zaś o pozytywnej ocenie jej osiągnięć naukowych świadczą uzyskane dwa „granty uczelniane” przyznane na realizację badań własnych.

Dr K. Marzec-Holka przez wiele lat aktywnie współpracuje z resortem sprawiedliwości, uczestniczy w pracach Rady Wydziału Pedagogicznego WSP w Bydgoszczy jako jej członek z wyboru i reprezentant ZNP oraz uczestniczy w pracach Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem, Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej i Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej, w którym została wybrana do Zarządu Głównego.

Prof. zw. dr hab. Edmund Trempała – założyciel i kierownik Katedry Pedagogiki Społecznej

Są różne powody liczenia lat życia, a tym bardziej pracy zawodowej. Ludzie młodzi chcą w ten sposób zaakcentować swoją „dojrzałość” społeczną oraz swobodę działań zawodowych. Ludzie w wieku średnim równoważą swą przeszłość i przyszłość, okazując w ten sposób moc bycia. Ludzie w starszym wieku często dokonują swoistego podsumowania tego wszystkiego, co w ich życiu było najbardziej wartościowe i społecznie znaczące, chociaż nie unikają refleksji nad swoimi niepowodzeniami. Na tle tak zarysowanej prawidłowości mogą dawać o sobie znać odstępstwa i sytuacje wyjątkowe.

Profesor Edmund Trempała jest tego korzystnym przykładem a zarazem dowodem. Przede wszystkim Jego życie i dorobek zawodowy oraz naukowy z racji poważnych wymiarów i ogromnego znaczenia społecznego staje się przedmiotem zainteresowań i swoistej refleksji rozległego kręgu osób związanych nie tylko profesjonalnie. Po prostu – Prof. dr hab. Edmund Trempała zasłużył w pełni na to, aby Jego bogatemu, aktywnemu i twórczemu, a nade wszystko wielce społecznemu życiu przyjrzeć się dokładnie, niejako z bliska, przy tym z najwyższym uznaniem.

Urodził się 16 listopada 1927 roku w rodzinie robotniczo-chłopskiej. Jego miejscowości rodzinnej – Kościerzyn Wielki – na mapie nie znajdziemy. Do roku 1975 informację dodatkową stanowiła formuła „powiat Wyrzysk”, lecz dzisiaj i to przybliżenie zatracza swój dawny charakter informacyjny, tym bardziej że i granice województw zmieniły swój kształt. Powiedzmy zatem ogólnie – gdzieś między Bydgoszczą i Piłą. Do 1939 roku, a dokładniej do wybuchu II wojny światowej Edmund ukończył 6 klas szkoły podstawowej. Podczas okupacji hitlerowskiej pracował jako robotnik rolny, a w ostatnich latach okupacji przebywał w obozie przymusowej pracy. Tuż po odzyskaniu niepodległości podjął okresową pracę urzędniczą w Zarządzie Miejskim w Wyrzysku, a we wrześniu 1945 roku podjął naukę w Gimnazjum w Złotowie. W latach 1947-1949 kontynuował naukę w Państwowym Liceum Pedagogicznym w Bydgoszczy. Tu zdobył swoje wyjściowe kwalifikacje nauczycielskie i tu określił swoją przyszłość, swój nierozzerwalny związek z zawodem nauczycielskim.

Pracę nauczycielską rozpoczął w 1947 roku, początkowo jako nauczyciel biologii w Szkole Podstawowej Nr 20 w Bydgoszczy, następnie (1952-1961) jako kierownik Szkoły Podstawowej Nr 17 w Bydgoszczy. Przez kolejny rok szkolny (1961-1962) był kierownikiem Szkoły Ćwiczeń przy Studium Nauczycielskim w Bydgoszczy, po czym przeszedł do pracy w Studium na stanowisko wykładowcy

pedagogiki. I nie przypadkowo. W latach 1950-1953 E. Trempała studiował zaocznie biologię w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie, uzyskując dyplom ukończenia studiów I stopnia. W owym czasie legitymowanie się studiami wyższymi nawet I stopnia znaczyło wiele, lecz dla Edmunda był to dopiero początek dalszej edukacji.

W latach 1956-1959 studiował eksternistycznie pedagogikę w Uniwersytecie Warszawskim. Pracę magisterską napisał w Katedrze Pedagogiki Społecznej pod kierunkiem prof. dra hab. Ryszarda Wroczyńskiego. Dziś można powiedzieć, że ten właśnie kontakt zdecydował o Jego przyszłym profilu naukowym. Wpływ prof. R. Wroczyńskiego na kierunek zainteresowań naukowych Edmunda Trempały wyczuwalny był już w Studium Nauczycielskim, gdy jako wykładowca pedagogiki ze szczególnym zaangażowaniem osobistym odwoływał się do uznanych w Polsce i na świecie prac H. Radlińskiej, A. Kamińskiego i R. Wroczyńskiego.

W danym okresie byłem też absolwentem pedagogiki, związanym silnie z osobą i szkołą prof. Ludwika Bandury, a zarazem wizytatorem Kuratorium Bydgoskiego Okręgu Szkolnego, stąd nasze wzajemne kontakty najczęściej nasycone były dyskusjami z zakresu „wielkiej pedagogiki”.

W latach 1963-1967, także pod kierunkiem prof. R. Wroczyńskiego – Edmund Trempała pracował nad doktoratem, interesując się w szczególności szkołą środowiskową. Ten nurt zainteresowań stał się z czasem pierwszoplanowym nurtem samodzielnej działalności naukowej.

Uzyskany w 1967 roku stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki niejako uprawnił E. Trempałę do podjęcia bardzo pomyślnego realizowania poszerzonych zadań kierowniczych – z-cy dyrektora Bydgoskiego Studium Nauczycielskiego i organizatora Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Bydgoszczy. W 1969 roku dr E. Trempała został mianowany docentem. Powierzono Mu także funkcję organizatora WSN i dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczo-Pedagogicznego, a także kierownika Zakładu Pedagogiki. W 1970 roku został prorektorem WSN, a od 1 lipca 1974 roku przypadło Mu pełnić funkcję rektora nowo powstałej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy.

Rektorem WSP w Bydgoszczy był doc. E. Trempała przez 7 lat, tj. do września 1981 roku. W tym okresie uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego (1974) i tytuł profesora nadzwyczajnego (1978).

Z perspektywy minionych lat stwierdzić można, że podstawy bydgoskiej uczelni pedagogicznej zostały stworzone w okresie, w którym funkcję rektora pełnił prof. E. Trempała. To On nadał Uczelni kształt i wyraz. Stworzył infrastrukturę materialną, wybudował Instytut Nauczania Początkowego i Wychowania Przedszkolnego oraz Stołówkę Akademicką i trzy Domy Studenta. Doprowadził

do wysokiej, wielowydziałowej formuły organizacyjnej, pozyskał kadre naukową odpowiednio do zadań ówczesnej Uczelni. Ale nade wszystko stworzył dla studentów klimat poważnego i skutecznego studiowania, a dla nauczycieli akademickich szansę pomyślnego rozwoju naukowego. Efekty tej wielostronnie przemyślanej i troskliwej działalności kierowniczej zaczęły dawać o sobie znać dopiero w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych, gdy „posypały się” doktoraty i habilitacje, kiedy Uczelnia bydgoska zaczęła dorównywać wielu innym szkołom wyższym, a niektóre z nich wyraźnie zdystansowała.

W latach osiemdziesiątych – „wyzwolony” z uczelnianych funkcji kierowniczych – oddał się wzmożonej działalności naukowej. Między innymi z powodzeniem kierował przez 5 lat Problemem węzłowym 11.3. *Modernizacja systemu oświaty w PRL*. Jednocześnie kierował grupą tematyczną pt.: *Wychowanie równoległe*. Zespół badawczy organizacyjnie powiązany z Instytutem Badań Pedagogicznych w Warszawie w skali kraju liczył ponad 300 osób. W kolejnym pięcioleciu także odgrywał znaczącą rolę w organizacji badań centralnie sterowanych, przy tym pełnił zaszczytną funkcję członka Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W prowadzonej przez Niego działalności badawczej można wyróżnić trzy stałe obszary problemowe:

- pierwszy, zapoczątkowany w latach sześćdziesiątych, dotyczy wychowania zintegrowanego;
- drugi, podniesiony do rangi problemu badawczego w latach siedemdziesiątych dotyczy środowiskowych sił społecznych wspomagających rozwój dzieci i młodzieży;
- trzeci, wyłoniony z początkiem lat osiemdziesiątych i podniesiony do rangi badań podstawowych, dotyczy edukacji równoległej w polskim systemie oświatowym.

Znawcy problematyki badawczej pedagogiki społecznej z łatwością zapewne orzekną, że każdy kolejny obszar problemowy, penetrowany dogłębnie przez prof. E. Trempałę, stanowi doskonale poszerzenie tej problematyki społecznej, która aktualnie stanowi swoiste jądro pedagogiki społecznej.

Nie przypadkowo od dłuższego już czasu prof. E. Trempała jest reprezentatywnym przedstawicielem polskiej pedagogiki społecznej. Do Jego podstawowych osiągnięć badawczych i naukowo-dydaktycznych zaliczyć można:

- opracowanie i zweryfikowanie modelu szkoły środowiskowej,
- opracowanie i zweryfikowanie programu integracji oddziaływań wychowawczych w środowisku lokalnym,
- określenie podstawowych zasad funkcjonowania systemu wychowawczego w wybranych środowiskach dzieci, młodzieży i dorosłych,

- opracowanie studium rozwoju społecznej działalności wychowawczej osób nieprofesjonalnie uprawiających wychowanie,
- określenie aktywności pedagogicznej wychowawców nieprofesjonalnych w środowisku lokalnym,
- monograficzne potraktowanie funkcjonowania i kierunków rozwoju edukacji równoległej w systemie edukacji narodowej.

Osiągnięcia powyższe omówiono i uzasadniono w takich pracach zwartych, jak:

- Integracja podstawowych środowisk wychowawczych a rezultaty pracy pedagogicznej szkoły (1969),
- Wychowanie w środowisku szkoły (1974),
- Wychowanie zintegrowane w środowisku szkoły (1976),
- Edukacja równoległa – Funkcjonowanie i kierunki rozwoju edukacji równoległej w polskim systemie oświaty i wychowania (1990),
- Działalność pedagogiczna wychowawców nieprofesjonalnych (1988),
- Szkoła a edukacja równoległa (nieszkolna). Poglądy, doświadczenia, propozycje (1993).

Dorobek piśmienniczy prof. E. Trempały wyraża się następującymi liczbami:

- 20 proc. monograficznych indywidualnych, współautorskich i zespołowych,
- około 100 rozpraw i artykułów problemowych, publikowanych w czasopismach krajowych i zagranicznych,
- około 60 innych opracowań, w tym recenzji, dyskusji i informacji naukowych.

Dorobek naukowy znacznie wzbogacają takie przejawy aktywności naukowej, jak:

- 10 wypromowanych doktorów i 5 otwartych przewodów,
- 40 recenzji prac doktorskich,
- 45 recenzji prac habilitacyjnych i całokształtu dorobku w tym zakresie, jak również dorobku profesorskiego,
- ponad 40 recenzji wydawniczych,
- 15 zorganizowanych konferencji i sesji naukowych w skali kraju,
- wiele wyjazdów i staży zagranicznych w różnych krajach (ZSRR, NRD, CSRS, Węgry, RFN; USA i inne).

Poza tym już trzecią kadencję jest członkiem Centralnej Komisji ds. Tytułu naukowego i Stopni naukowych oraz uczestniczy aktywnie w wielu Radach i Gremiach naukowych, kontaktuje się niemal ze wszystkimi środowiskami naukowymi w kraju i z licznymi środowiskami zagranicznymi.

I pomyśleć, że owa aktywność dydaktyczna, naukowa i społeczna trwa od ponad 40 lat. Wyniki tej bardzo zaangażowanej i odpowiedzialnej działalności na

rzecz polskiej szkoły i polskiej pedagogiki, między innymi w ramach Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, są powszechnie uznawane.

Za swoją wielostronną działalność dydaktyczną, naukową i społeczną został wyróżniony wieloma wysokimi odznaczeniami państwowymi i społecznymi oraz nagrodami, w tym Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i Tytułem „Zasłużony Nauczyciel PRL”.

Kończąc ten skromny przegląd spojrzeń i refleksji o życiu bogatym, aktywnym i godziwym, pragnę wyrazić przekonanie własne (nieustające, bo takie już wyraziłem z okazji 60-tej rocznicy urodzin), a także wielu, wielu innych, że Profesor zasłużył sobie w pełni na ten szacunek i to uznanie, którymi cieszy się od dawnych lat.

Zygmunt Wiatrowski